

Установа адукацыі
“Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў”

Факультэт інфармацыйна-дакументных камунікацый
Кафедра гісторыка-культурнай спадчыны

УЗГОДНЕНА
Загадчык кафедры
_____ Д.В. Герасіме́нак
_____” _____ 2022 г.

УЗГОДНЕНА
Дэкан факультэта
_____ Ю.М.Галкоўская
_____” _____ 2022 г.

ВУЧЭБНА – МЕТАДЫЧНЫ КОМПЛЕКС
ПА ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЕ

ГЕРАЛЬДЫКА

для спецыяльнасці 1-23-01-12 Музейная справа і ахова гісторыка-
культурнай спадчыны (па напрамках)

Складальнік:

І.Н. Колабава, дацэнт кафедры гісторыка-культурнай спадчыны,
кандыдат гістарычных навук, дацэнт

Разгледжана і рэкамендавана
на пасяджэнні Савета ўніверсітэта 21.06.2022
пракакол № 12

Складальнік:

Колабава І.Н., кандыдат гістарычных навук, дацэнт, дацэнт кафедры гісторыка-культурнай спадчыны УА “Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў”

Рэцэнзенты:

М.М. Елінская, кандыдат гістарычных навук, вядучы рэфэрэнт аддзела арганізацыйнай работы, інфармацыі і выкарыстання дакументаў Дэпартамента па архівам і справаводству Міністэрства юстыцыі Рэспублікі Беларусь

Кафедра археалогіі і спецыяльных гістарычных дысцыплін УО “Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт” (пракакол №10 ад 11.03.2022 г.)

Разгледжана і рэкамендавана да зацвярджэння:

кафедрай гісторыка-культурнай спадчыны
(пракакол № 10 ад 19.05.2022 г.);

ЗМЕСТ

1 ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА	4
2 ТЭАРЭТЫЧНЫ РАЗДЗЕЛ	6
2.1 План-конспект лекцый	6
3 ПРАКТЫЧНЫ РАЗДЗЕЛ	10
3.1 Тэматыка семінарскіх заняткаў	10
4 РАЗДЗЕЛ КАНТРОЛЯ ВЕДАЎ	16
4.1 Заданні для самастойнай работы студэнтаў	16
4.2 Пытанні для экзамена	17
5 ДАПАМОЖНЫ РАЗДЗЕЛ	18
5.1 Вучэбна–метадычная карта вучэбнай дысцыпліны	18
5.2 Асноўная літаратура	19
5.3 Дадатковая літаратура	19

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

1 ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Вучэбна–метадычны комплекс па курсу “Геральдыка” для студэнтаў спецыяльнасці 1-23 01 12 “Музейная справа і ахова гісторыка–культурнай спадчыны” (па напрамках) распрацаваны ў адпаведнасці з Кодэксам Рэспублікі Беларусь аб адукацыі ад 13.01.2011 г.; адукацыйным стандартам вышэйшай адукацыі па спецыяльнасці 1–23 01 12 Музейная справа і ахова гісторыка–культурнай спадчыны 2013 г.; тыпавым вучэбным планам і графікам адукацыйнага працэсу. Праграма вучэбнай дысцыпліны узгоднена з праграмамі іншых вучэбных дысцыплін, якія выкладаюцца на кафедры гісторыі Беларусі і музеязнаўства.

Праграма дысцыпліны “Геральдыка” прызначана для студэнтаў II–IV курсаў спецыяльнасці “музейная справа і ахова гісторыка–культурнай спадчыны”.

Мэтай выкладання спецыяльных гістарычных дысцыплін з’яўляецца вывучэнне студэнтамі гісторыі ўзнікнення і фарміравання тэрытарыяльных і прыватнаўласніцкіх гербоў на беларускіх землях.

Вывучэнне спецыяльных гістарычных дысцыплін спрыяе падрыхтоўцы студэнтаў да практычнай дзейнасці, да больш паглыбленага аналізу і апісання розных відаў гістарычных крыніц. Авалоданне тэарэтычнымі і практычнымі навыкамі ў дадзеным кірунку спрыяе фарміраванню ўсебакова развітога спецыяліста ў галіне музейнай справы.

Актуальнасць дадзенага курса вызначаецца яго роляй у працэсе падрыхтоўкі навуковых супрацоўнікаў турыстычных і музейных устаноў.

Мэтавая накіраванасць курса “Геральдыка” акрэслівае шэраг задач, вырашэнне якіх забяспечвае засваенне неабходных ведаў, уменняў і навыкаў.

У выніку вывучэння курса “Геральдыка” студэнты павінны ведаць:

- прадмет даследавання спецыяльнай гістарычнай дысцыпліны “Геральдыка”;
 - прыёмы і аб’екты даследавання спецыяльнай гістарычнай дысцыпліны “Геральдыка”;
 - інфармацыйныя крыніцы ў дадзеным кірунку;
 - методыку самастойнай работы з крыніцай і апрацоўкі інфармацыі;
 - гістарычныя ўмовы развіцця геральдыкі;
 - методыку выкарыстання набытых ведаў у музейнай працы;
 - навуковыя дасягненні айчынных і замежных даследчыкаў у дадзенай галіне;
- умець:
- выкарыстоўваць прыёмы і метады спецыяльнай гістарычнай дысцыпліны “Геральдыка”;
 - выкарыстоўваць даныя спецыяльнай гістарычнай дысцыпліны “Геральдыка” пры правядзенні практычнай і навуковай работы;
 - праводзіць навуковую апрацоўку музейнай геральдычнай калекцыі;
 - выкарыстоўваць інфармацыйныя крыніцы ў музейнай працы;

– выкарыстоўваць найноўшыя навуковыя дасягненні айчынных і замежных даследчыкаў у дадзенай галіне ў фондавай і экспазіцыйнай музейнай рабоце.

Засваенне вучэбнай дысцыпліны “Геральдыка” павінна забяспечыць фарміраванне наступных акадэмічных, сацыяльна-асабістых і прафесійных **кампетэнцый:**

УК – 1 Валодаць асновамі даследчай дзейнасці, здзейсняць пошук, аналіз і сінтэз інфармацыі

УК – 5 Быць здольным да самаразвіцця і ўдасканалення ў прафесійнай дзейнасці

БПК – 8 Выкарыстоўваць тэарэтычныя і метадалагічныя асновы гісторыка-культурных і музеялагічных ведаў у дзейнасці сучаснага музея і даследаванняў аб’ектаў культурнай і прыроднай спадчыны.

СК – 4 Выкарыстоўваць метады і дасягненні спецыяльных гістарычных дысцыплін для выяўлення, крытычнага аналізу і інтэрпрэтацыі музейных крыніц.

Дысцыпліна “Геральдыка” непасрэдна звязана з такімі дысцыплінамі, як “Археалогія”, “Этналогія і этнаграфія Беларусі”, “Гісторыя Беларусі”, “Палеаграфія”, “Генеалогія” і г.д.

Асноўнымі формамі навучання па дысцыпліне з’яўляюцца лекцыі і семінарскія заняткі, заданні для самастойнай работы студэнтаў.

Замацаванне атрыманых ведаў мае працяг пры праходжанні вучэбнай і вытворчай практыкі ў музеях краіны, у фондах якіх знаходзяцца геральдычныя калекцыі.

Пры вывучэнні курса “Геральдыка” выкарыстоўваюцца сучасныя метады навучання і камп’ютарныя тэхналогіі.

Форма кантролю ведаў – экзамен.

2 ТЭАРЭТЫЧНЫ РАЗДЗЕЛ

2.1 План-канспект лекцый

Уводзіны

1. Прадмет, задачы і крыніцы геральдычных даследаванняў
2. Гістарыяграфічны агляд

Вызначэнне геральдыкі як навуковай дысцыпліны.

Прадмет вывучэння геральдыкі і яе задачы.

Геральдыка тэарэтычная і практычная.

Геральдычная тэрміналогія. Этымалогія асноўных тэрмінаў (герб, геральдыка і інш.)

Сувязь геральдыкі з іншымі спецыяльнымі гістарычнымі дысцыплінамі (генеалогія, сфрагістыка, нумізматыка і інш.).

Музейныя геральдычныя калекцыі.

Крыніцазнаўчая база геральдычных даследаванняў.

Асноўныя навуковыя працы па геральдыцы.

Крыніцы і даследаванні па беларускай геральдыцы.

Раздзел I Агульная геральдыка

Тэма 1 Герб. Складовыя часткі герба

1. Паходжанне гербоў. Функцыі герба (рэпрэзентатыўная і распазнавальная). Класіфікацыя гербоў.
2. Складовыя часткі герба

Паходжанне гербоў. Сувязь гербоў з феноменам “рыцарства”, рыцарскія турніры, герольды.

Характарыстыка (на прыкладах) асноўны функцый гербоў – рэпрэзентацыі і распазнавання асобы.

Гербы фізічных асоб (радавыя, прыватныя, асабістыя, сямейныя).

Карпарацыйныя гербы (гарадскія, цэхавыя, брацкія).

Дзяржаўныя гербы.

Складовыя часткі герба: шчыт, шлем, начэлле, нашлемнік, карона, намітка, шчытатрымальнікі, аздобы, стужка, дэвіз, мантыя, засень.

Шчыт. Формы, поле. Падзелы шчыта.

Металы, футры, колеры (эмалі, фарбы, фініфці).

Метад умоўнай штрыхоўкі.

Выявы на шчыце. Геральдычныя (канстантныя і другасныя) і негеральдычныя (натуральныя, штучныя, фантастычныя) фігуры.

Выкарыстанне спецыяльнай геральдычнай тэрміналогіі.

Сімволіка колераў, металаў, футраў, негеральдычных фігур.

Шлем. Размяшчэнне. Выгляд. Афарбоўка.

Начэлле. Размяшчэнне. Прызначэнне.
Нашлемнік. Размяшчэнне. Асаблівасці адлюстравання.
Карона. Размяшчэнне. Тыпы карон. Шапка, тыяра, чалма, капялюш.
Намітка. Размяшчэнне. Асаблівасці афарбоўкі.
Шчытатрымальнікі. Размяшчэнне. Віды і асаблівасці.
Аздобы. Размяшчэнне. Прызначэнне.
Стужка. Размяшчэнне. Прызначэнне. Афарбоўка.
Дэвіз. Размяшчэнне. Змест. Мова.
Мантыя. Размяшчэнне. Асаблівасці афарбоўкі.
Засень. Размяшчэнне. Прызначэнне.

Тэма 2 Асноўныя правілы распрацоўкі і апісання гербоў

1. Асноўныя правілы распрацоўкі гербоў.
2. Правілы апісання гербоў

Гісторыя ўзнікнення геральдычных правілаў. Неабходнаць выкарыстання правілаў складання гербоў. Асноўныя геральдычныя правілы. Выключэнні з геральдычных правілаў. Прыклады выкарыстання правілаў і дазволенага выключэнняў з правілаў. Змены гербавых фігур, колераў, шляхі аб'яднання гербоў і інш..

Правільнае апісанне гербоў. Прынцып паслядоўнасці і лаканічнасці. Выкарыстанне спецыяльных тэрмінаў (прыклады).

Прыклады апісання асобных частак герба.

Раздзел II Гісторыя развіцця беларускай геральдыкі

Тэма 3 Прыватнаўласніцкія і тэрытарыяльныя гербы на беларускіх землях у XIV–XVIII стст.

1. Гісторыя прыватнаўласніцкай геральдыцы на тэрыторыі Беларусі
2. Этапы фарміравання тэрытарыяльнай геральдыкі на беларускіх землях

Крыніцы і даследаванні па шляхецкай геральдыцы.

Узнікненне і развіццё прыватнаўласніцкіх гербоў у Вялікім Княстве Літоўскім.

Прадгісторыя прыватнаўласніцкай геральдыкі Вялікага Княства Літоўскага. Родавыя знакі – клейны.

Дагербавыя выявы (клейны). Рунічная тэорыя.

Асноўныя этапы развіцця прыватнаўласніцкай геральдыкі на беларускіх землях у XIV–XVIII стст.

Гарадзельская ўнія 1413 г.

Гербы шляхты Вялікага Княства Літоўскага. Прыклады развіцця працэсаў геральдызацыі, натуралізацыі і міфалагізацыі.

Тэрытарыяльныя гербы – ваяводскія, губернскія і гарадскія.

Гарадскі герб як сімвал самастойнасці.

Класіфікацыя выяў на гарадскіх гербах.

Гербы цэхаў і канфесіянальна-асветніцкіх рэлігійных брацтваў.

Фарміраванне дзяржаўнай сімволікі Вялікага княства Літоўскага.

Паходжанне герба “Пагоня”. Герб “Пагоня” – гістарычны сімвал Беларусі.

Тыпалагізацыя герба “Пагоня”.

Пісьмовыя і сфрагістычныя матэрыялы аб працэсе пераўтварэння тэрытарыяльнага герба “Пагоня” ў Дзяржаўны герб Вялікага Княства Літоўскага.

Герб “Пагоня” ў канцы XVIII–XXI ст.

Тэма 4 Геральдыка Беларусі ў канцы XVIII – пачатку XX ст.

1. Агульны агляд развіцця расійскай геральдыкі ў XVIII – пачатку XX ст.
2. Тэрытарыяльная геральдыка Беларусі пасля ўключэння ў склад Расійскай імперыі

Крыніцы і даследаванні па расійскай геральдыцы.

Агульны агляд станаўлення і развіцця расійскай геральдыкі ў XVIII – пачатку XX ст.

Заснаванне Геральдмейстарскай канторы (1722).

“Общий дворянских родов гербовник” (1797).

Класіфікацыя дваранскіх расійскіх гербоў.

Гарадская геральдыка.

Фарміраванне дзяржаўных сімвалаў.

Асноўныя пераўтварэнні тэрытарыяльнай геральдыкі Беларусі ў сувязі з уваходжаннем у расійскую геральдычную сістэму. Новыя тэрытарыяльныя (губернскія, гарадскія) гербы.

Тэма 5 Геральдыка Беларусі ў 1918–1991 гг.

1. Дзяржаўная сімволіка БНР
2. Этапы фарміравання дзяржаўнай сімволікі БССР

Абвешчэнне незалежнасці БНР (25 сакавіка 1918 г.). Устаўныя граматы БНР.

Гісторыя фарміравання дзяржаўнага герба і флага БНР.

Кастрычніцкія падзеі 1917 г. Стварэнне савецкай атрыбутыкі.

Утварэнне БССР (1 студзеня 1919 г.). Герб БССР.

Стварэнне Літоўска-Беларускай ССР (27 лютага 1919 г.). Герб Літоўска-Беларускай ССР.

Аднаўленне БССР (31 ліпеня 1920 г.).

Зацвярджэнне Дзяржаўнага герба БССР VIII Усебеларускім з’ездам Саветаў (11 красавіка 1927 г.). Унясенне змен у герб у 1938–1939, 1958 гг.

Герб СССР. Стварэнне СССР (30 снежня 1922 г.). Зацвярджэнне ЦВК Дзяржаўнага герба і сцяга СССР (6 ліпеня 1923 г.). Канстытуцыя СССР 1924 г. Змены ў савецкім гербе ў 1936, 1946, 1956 гг.

Тэма 6 Геральдыка Беларусі ў канцы XX – пачатку XXI ст.

1. Этапы фарміраванне дзяржаўнай сімволікі Рэспублікі Беларусь
2. Фарміраванне сістэмы геральдычных сімвалаў адміністрацыйна-тэрытарыяльных і тэрытарыяльных адзінак Рэспублікі Беларусь.

Прыняцце Вярхоўным Саветам БССР Дэкларацыі аб дзяржаўным суверэнітэце Беларускай ССР (27 ліпеня 1990 г.).

Прыняцце Вярхоўным Саветам Рэспублікі Беларусь законаў “Аб Дзяржаўным сцягу Рэспублікі Беларусь”, “Аб Дзяржаўным гербе Рэспублікі Беларусь” (19 верасня 1991 г.).

Распад СССР (10 снежня 1991 г.). Рэферэндум 14 траўня 1995 г. Прыняцце новага герба Рэспублікі Беларусь.

Геральдычны Савет пры Прэзідэнце Рэспублікі Беларусь (2002 г.).

Сучасная тэрытарыяльная геральдыка Беларусі.

Гербы адміністрацыйна-тэрытарыяльных і тэрытарыяльных адзінак Беларусі. Класіфікацыя гарадскіх гербоў.

Дзяржаўны геральдычны рэгістр Рэспублікі Беларусь.

Закон Рэспублікі Беларусь “Аб афіцыйных геральдычных сімвалах” (2012 г.)

Тэма 7 Вексілагія (агульны агляд)

1. Вызначэнне вексілагіі як навуковай дысцыпліны
2. Гісторыя дзяржаўнага флага Рэспублікі Беларусь.

Вызначэнне вексілагіі як навуковай дысцыпліны. Прадмет, задачы і крыніцы вексілагічных даследаванняў.

Этымалогія тэрмінаў вексілагія, сцяг, флаг.

Функцыі сцяга, флага.

Класіфікацыя сцягоў, флагаў.

Складовыя часткі сцяга, флага.

Сцяжны комплекс.

Заканадаўчая база і агульныя прынцыпы стварэння сцяга, флага.

Вексілагічныя калекцыі.

Гісторыя фарміравання дзяржаўнага флага БССР, Рэспублікі Беларусь.

Характарыстыка асноўных этапаў гісторыі дзяржаўнага флага Беларусі (з 1919 г.)

3 ПРАКТЫЧНЫ РАЗДЗЕЛ

3.1 Тэматыка семінарскіх заняткаў

Семінарскія заняткі разлічаны на набыццё практычных ведаў па адпаведнаму курсу. Пры падрыхтоўцы неабходна карыстацца як асноўнай так і дадатковай літаратурай, рабіць неабходныя нататкі, імкнуцца да сварэння пэўных абагульненняў на падставе набытага фактычнага матэрыялу. Форма выканання работы – напісанне рэферату, вусны адказ у выглядзе паведамлення, гутарка па тэме, удзел у калоквіўме.

Семінарскія заняткі № 1 Складовыя часткі герба

1. Гісторыя паходжання герба.
2. Складовыя часткі герба.
3. Шчыт. Форма, поле, падзелы.
4. Эмалі, металы, футры, іх умоўнае вызначэнне.

Літаратура

Вяроўкін-Шэлюта, У.М. Герб / У.М. Вяроўкін-Шэлюта // Беларуская энцыклапедыя. – Мн.: БелЭн, 1997. – Т. 5. – С. 171–172.

Герб // Беларуская савецкая энцыклапедыя. – Мн.: БелСЭ, 1971. – Т. 3. – С. 436.

Кобрин, В.Б. Вспомогательные исторические дисциплины / В.Б. Кобрин, Г.А. Леонтьев, Р.А. Шорин. – М.: Просвещение, 1984. – 208 с.

Тираспольская, И.З. Геральдика / И.З. Тираспольская // Советская историческая энциклопедия. – М.: Сов. энциклопедия, 1963. – Т. 4. – Стб. 233–235.

Цітоў, А.К. Герб // А.К. Цітоў. Энцыклапедыя гісторыі Беларусі. – Мн.: БелЭн, 1994. – Т. 2. – С. 515–517.

Цітоў, А. Сфрагістыка і геральдыка Беларусі / А. Цітоў. – Мн.: Метад.-выд. цэнтр РІВШ БДУ, 1999. – 175 с.

Черных, А.П. Геральдика / А.П. Черных // Введение в специальные исторические дисциплины. – М.: Изд-во Моск. Ун-та, 1990. – С. 40 – 80.

Семінарскія заняткі № 2 Складовыя часткі герба

1. Метад умоўнай штрыхоўкі
2. Класіфікацыя выяў на шчыце.
3. Геральдычныя фігуры.
4. Негеральдычныя фігуры.

Літаратура

Вяроўкін-Шэлюта, У.М. Геральдыка / У.М. Вяроўкін-Шэлюта // Беларуская энцыклапедыя. – Мн.: БелЭн, 1997. – Т. 5. – С. 167.

Вяроўкін-Шэлюта, У.М. Герб / У.М. Вяроўкін-Шэлюта // Беларуская энцыклапедыя. – Мн.: БелЭн, 1997. – Т. 5. – С. 171–172.

Герб // Беларуская савецкая энцыклапедыя. – Мн.: БелСЭ, 1971. – Т. 3. – С. 436.

Драчук, В.С. Рассказывает геральдика / В.С. Драчук. – М.: Наука, 1977. – 256 с.

Кобрин, В.Б. Вспомогательные исторические дисциплины / В.Б. Кобрин, Г.А. Леонтьев, Р.А. Шорин. – М.: Просвещение, 1984. – 208 с.

Цітоў, А.К. Геральдыка / А.К. Цітоў // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі. – Мн.: БелЭн, 1994. – Т. 2. – С. 512–513.

Цітоў, А.К. Герб // А.К. Цітоў. Энцыклапедыя гісторыі Беларусі. – Мн.: БелЭн, 1994. – Т. 2. – С. 515–517.

Цітоў, А. Сфрагістыка і геральдыка Беларусі / А. Цітоў. – Мн.: Метад.-выд. цэнтр РІВШ БДУ, 1999. – 175 с.

Черных, А.П. Геральдика / А.П. Черных // Введение в специальные исторические дисциплины. – М.: Изд-во Моск. Ун-та, 1990. – С. 40 – 80.

Семінарскія заняткі № 3 Складовыя часткі герба

1. Шлем, начэлле, нашлемнік.
2. Карона, намітка.
3. Шчытатрымальнікі, дадатковыя аздобы.
4. Стужка, дэвіз.
5. Мантыя, засень.

Літаратура

Вяроўкін-Шэлюта, У.М. Геральдыка / У.М. Вяроўкін-Шэлюта // Беларуская энцыклапедыя. – Мн.: БелЭн, 1997. – Т. 5. – С. 167.

Вяроўкін-Шэлюта, У.М. Герб / У.М. Вяроўкін-Шэлюта // Беларуская энцыклапедыя. – Мн.: БелЭн, 1997. – Т. 5. – С. 171–172.

Герб // Беларуская савецкая энцыклапедыя. – Мн.: БелСЭ, 1971. – Т. 3. – С. 436.

Драчук, В.С. Рассказывает геральдика / В.С. Драчук. – М.: Наука, 1977. – 256 с.

Кобрин, В.Б. Вспомогательные исторические дисциплины / В.Б. Кобрин, Г.А. Леонтьев, Р.А. Шорин. – М.: Просвещение, 1984. – 208 с.

Цітоў, А.К. Геральдыка / А.К. Цітоў // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі. – Мн.: БелЭн, 1994. – Т. 2. – С. 512–513.

Цітоў, А.К. Герб // А.К. Цітоў. Энцыклапедыя гісторыі Беларусі. – Мн.: БелЭн, 1994. – Т. 2. – С. 515–517.

Цітоў, А. Сфрагістыка і геральдыка Беларусі / А. Цітоў. – Мн.: Метад.-выд. цэнтр РІВШ БДУ, 1999. – 175 с.

Черных, А.П. Геральдика / А.П. Черных // Введение в специальные исторические дисциплины. – М.: Изд-во Моск. Ун-та, 1990. – С. 40 – 80.

Семінарскія заняткі № 4

Асноўныя правілы распрацоўкі і апісання гербаў

1. Агульная характарыстыка правілаў апісання герба.
2. Выкарыстанне спецыяльнай геральдычнай тэрміналогіі.
3. Сімволіка колераў.
4. Сімволіка металаў, футраў.

Літаратура

- Вяроўкін-Шэлюта, У.М. Герб / У.М. Вяроўкін-Шэлюта // Беларуская энцыклапедыя. – Мн.: БелЭн, 1997. – Т. 5. – С. 171–172.
- Вяроўкін-Шэлюта, У.М. Геральдыка / У.М. Вяроўкін-Шэлюта // Беларуская энцыклапедыя. – Мн.: БелЭн, 1997. – Т. 5. – С. 167.
- Герб // Беларуская савецкая энцыклапедыя. – Мн.: БелСЭ, 1971. – Т. 3. – С. 436.
- Драчук, В.С. Рассказывает геральдика / В.С. Драчук. – М.: Наука, 1977. – 256 с.
- Заяц, Ю.А. Геральдыка / Ю.А. Заяц, Н.В. Штыхаў // Археалогія і нумізматыка Беларусі: Энцыклапедыя. – Мн.: БелЭн, 1993. – С. 170.
- Каменцева, Е.И. Русская сфрагистика и геральдика / Е.И. Каменцева, Н.Б. Устюгов – М.: Высшая школа, 1974. – 264 с.
- Кобрин, В.Б. Вспомогательные исторические дисциплины / В.Б. Кобрин, Г.А. Леонтьев, Р.А. Шорин. – М.: Просвещение, 1984. – 208 с.
- Цітоў, А.К. Геральдыка / А.К. Цітоў // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі. – Мн.: БелЭн, 1994. – Т. 2. – С. 512–513.
- Цітоў, А.К. Герб // А.К. Цітоў. Энцыклапедыя гісторыі Беларусі. – Мн.: БелЭн, 1994. – Т. 2. – С. 515–517.
- Цітоў, А. Сфрагістыка і геральдыка Беларусі / А. Цітоў. – Мн.: Метад.-выд. цэнтр РІВШ БДУ, 1999. – 175 с.
- Черных, А.П. Геральдика / А.П. Черных // Введение в специальные исторические дисциплины. – М.: Изд-во Моск. Ун-та, 1990. – С. 40 – 80.

Семінарскія заняткі № 5

Асноўныя правілы распрацоўкі і апісання гербаў

1. Сімволіка негеральдычных фігур.
2. Выпадкі змены гербавых фігур.
3. Апісанне шчыта.
4. Апісанне неабавязковых элементаў фігур.

Літаратура

- Вяроўкін-Шэлюта, У.М. Герб / У.М. Вяроўкін-Шэлюта // Беларуская энцыклапедыя. – Мн.: БелЭн, 1997. – Т. 5. – С. 171–172.
- Вяроўкін-Шэлюта, У.М. Геральдыка / У.М. Вяроўкін-Шэлюта // Беларуская энцыклапедыя. – Мн.: БелЭн, 1997. – Т. 5. – С. 167.

Герб // Беларуская савецкая энцыклапедыя. – Мн.: БелСЭ, 1971. – Т. 3. – С. 436.

Драчук, В.С. Рассказывает геральдика / В.С. Драчук. – М.: Наука, 1977. – 256 с.

Заяц, Ю.А. Геральдыка / Ю.А. Заяц, Н.В. Штыхаў // Археалогія і нумізматыка Беларусі: Энцыклапедыя. – Мн.: БелЭн, 1993. – С. 170.

Каменцева, Е.И. Русская сфрагистика и геральдика / Е.И. Каменцева, Н.Б. Устюгов – М.: Высшая школа, 1974. – 264 с.

Кобрин, В.Б. Вспомогательные исторические дисциплины / В.Б. Кобрин, Г.А. Леонтьев, Р.А. Шорин. – М.: Просвещение, 1984. – 208 с.

Цітоў, А.К. Геральдыка / А.К. Цітоў // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі. – Мн.: БелЭн, 1994. – Т. 2. – С. 512–513.

Цітоў, А.К. Герб // А.К. Цітоў. Энцыклапедыя гісторыі Беларусі. – Мн.: БелЭн, 1994. – Т. 2. – С. 515–517.

Цітоў, А. Сфрагістыка і геральдыка Беларусі / А. Цітоў. – Мн.: Метад.-выд. цэнтр РІВШ БДУ, 1999. – 175 с.

Черных, А.П. Геральдика / А.П. Черных // Введение в специальные исторические дисциплины. – М.: Изд-во Моск. Ун-та, 1990. – С. 40 – 80.

Семінарскія заняткі № 6

Прыватнаўласніцкія і тэрытарыяльныя гербы

1. Дагербавыя выявы (клейны). Рунічная тэорыя.
2. Этапы фарміравання прыватнаўласніцкай геральдыкі беларускай шляхты.
3. Працэсы геральдызацыі, натуралізацыі і міфалагізацыі.
4. Гербы шляхты Вялікага Княства Літоўскага.

Літаратура

Вяроўкін-Шэлюта, У.М. Геральдыка / У.М. Вяроўкін-Шэлюта // Беларуская энцыклапедыя. – Мн.: БелЭн, 1997. – Т. 5. – С. 167.

Малы гербовнік наваградзкай шляхты. – Мн.: БелНДЦДАС, 1997. – 161 с.

Цітоў, А.К. Геральдыка / А.К. Цітоў // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі. – Мн.: БелЭн, 1994. – Т. 2. – С. 512–513.

Цітоў, А. Пячаткі гарадоў Беларусі / А. Цітоў // Помнікі гісторыі і культуры Беларусі. – 1977. – № 2. – С. 25–27.

Цітоў, А. Пячаткі старажытнай Беларусі / А. Цітоў. – Мн.: Польша, 1993. – 239 с.

Шаланда, А.І. Шляхецкая геральдыка Беларусі ў другой палове XVI–XVIII ст.: Аўтарэф. ... дыс. канд. гіст. навук / А.І. Шаланда. – Мн., 2000. – 18 с.

Семінарскія заняткі № 7

Прыватнаўласніцкія і тэрытарыяльныя гербы

- 1.Класіфікацыя тэрытарыяльных гербаў.
- 2.Ваяводскія і губернскія гербы.
- 3.Класіфікацыя выяў на гарадскіх гербах. Гербы беларускіх гарадоў.
- 4.Карпарацыйныя гербы – гербы цэхаў і канфесійна-асветніцкіх рэлігійных брацтваў.

Літаратура

Заяц, Ю.А. Геральдыка / Ю.А. Заяц, Н.В. Штыхаў // Археалогія і нумізматыка Беларусі: Энцыклапедыя. – Мн.: БелЭн, 1993. – С. 170.

Пякарскі, А.І. Гербы былых намесніцтваў, губерній і іх цэнтраў / А.І. Пякарскі // Помнікі гісторыі і культуры Беларусі. – 1975. – № 3. – С. 50–52.

Цітоў, А. Гарадская геральдыка Беларусі / А. Цітоў. – Мн.: Палымя, 1988. – 205 с.

Цітоў, А.К. Геральдыка / А.К. Цітоў // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі. – Мн.: БелЭн, 1994. – Т. 2. – С. 512–513.

Цітоў, А. Геральдыка беларускіх местаў / А. Цітоў. – Мн.: Палымя, 1998. – 284 с.

Цітоў, А. Пячаткі гарадоў Беларусі / А. Цітоў // Помнікі гісторыі і культуры Беларусі. – 1977. – № 2. – С. 25–27.

Цітоў, А. Пячаткі старажытнай Беларусі / А. Цітоў. – Мн.: Палымя, 1993. – 239 с.

Семінарскія заняткі № 8

Геральдыка Беларусі у канцы ХХ – пачатку ХХІ ст.

- 1.Сучасная беларуская гарадская геральдыка.
- 2.Сучасная беларуская абласная геральдыка.
- 3.Этапы фарміравання дзяржаўнай сімволікі Рэспублікі Беларусь.
- 4.Дзяйнасьць Дзяржаўнай Геральдычнай Рады.

Літаратура

Аб зацвярджэнні эталона Дзяржаўнага герба Рэспублікі Беларусь і Палажэнне аб Дзяржаўным гербе Рэспублікі Беларусь // Збор Указаў Прэзідэнта і Пастаноў Кабінета Міністраў Рэспублікі Беларусь. – 1995. – № 17. – С. 7–10.

Адамушко, В.И. Гербы и флаги Беларуси / В.И. Адамушко, М.М. Елинская. – Мінск: Беларусь, 2006. – 253 с.

Адамушко, В.И. Современная геральдика Беларуси / В.И. Адамушко, М.М. Елинская. – Мінск: БелЭн, 2012. – 536 с.

Васільеў, Я. Як ствараўся герб БССР / Я. Васільеў, М. Камінскі // Маладосць. – 1970. – № 1. – С. 93–97.

Винклер, П.П. фон. Гербы городов, губерний, областей и посадов Российской империи. [Репринт. воспроизведение изд. 1890 г.] / П.П. фон Винклер. – М.: Планета, 1991. – 222 с.

Герб дзяржаўны Рэспублікі Беларусь // Беларуская энцыклапедыя. – Мн.: БелЭн, 1997. – Т. 5. – С. 172.

Гербы и флаги СССР. 1922 – 1972. – М.: Известия Советов депутатов трудящихся, 1972. – 80 с.

Заяц, Ю.А. Геральдыка / Ю.А. Заяц, Н.В. Штыхаў // Археалогія і нумізматыка Беларусі: Энцыклапедыя. – Мн.: БелЭн, 1993. – С. 170.

Каменцева, Е.И. Герб государственный / К. И. Каменцева, А.Н. Луппол // Советская историческая энциклопедия. – М.: Сов. энциклопедия, 1963. – Т.4. – Стб. 238–255.

Каменцева, Е.И. Герб Российской империи / К. И. Каменцева, А.Н. Луппол // Советская историческая энциклопедия. – М.: Сов. энциклопедия, 1963. – Т. 4. – Стб. 955–956.

Лакиер, А.Б. Русская геральдика. [Репринт. воспроизведение изд. 1855 г.] / А.Б. Лакиер. – М.: Книга, 1990. – 299 с.

Цітоў, А. Гарадская геральдыка Беларусі / А. Цітоў. – Мн.: Польша, 1988. – 205 с.

Цітоў, А. Геральдыка беларускіх местаў / А. Цітоў. – Мн.: Польша, 1998. – 284 с.

Цітоў, А. Сфрагістыка і геральдыка Беларусі / А. Цітоў. – Мн.: Метад.-выд. цэнтр РІВШ БДУ, 1999. – 175 с.

4 РАЗДЕЛ КАНТРОЛЯ ВЕДАЎ

4.1 Заданні для самастойнай работы студэнтаў

Самастойная работа разлічана на набыццё практычных ведаў па адпаведнаму курсу.

Форма выканання работы – напісанне рэферату, вусны адказ, у выглядзе паведамлення, гутарка па тэме, удзел у калоквіуме (па выбару).

Пры падрыхтоўцы неабходна карыстацца як асноўнай так і дадатковай літаратурай. Кантроль за выкананнем СРС адбываецца ў адпаведнасці з дадатковым раскладам.

1. Гісторыя з'яўлення герба.
2. Герб – помнік гісторыі і культуры.
3. Гісторыя паходжання і функцыі састаўных частак герба.
4. Сімволіка негеральдычных выяў на шчыце.
5. Складзі пералік асноўных правілаў па распрацоўцы герба.
6. Складзі пералік асноўных правілаў па апісанню герба.
7. Падбраць прыклады гербаў, якія адлюстроўваюць правілы па складанню гербаў.
8. Складзі поўнае апісанне герба ў адпаведнасці з пэўнымі правіламі.
9. Працэс геральдызацыі прыватнаўласніцкіх гербаў.
10. Працэс натуралізацыі і міфалагізацыі прыватнаўласніцкіх гербаў.
11. Класіфікацыя тэрытарыяльных беларускіх гербаў.
12. Выкарыстанне карпарацыйных гербаў на тэрыторыі Беларусі.
13. Агульная характарыстыка развіцця беларускай геральдыкі ў канцы XVIII – пачатку XX ст.
14. Стварэнне савецкай атрыбутыкі (гербы РСФСР, СССР).
15. Гісторыя стварэння герба БССР.
16. Сучасная беларуская геральдыка.

4.2 Пытанні да экзамена

1. Прадмет вывучэння геральдыкі і яе задачы.
2. Паходжанне і функцыі герба. Класіфікацыя гербоў.
3. Складовыя часткі герба. Агульная характарыстыка.
4. Шчыт – галоўная і абавязковая частка герба.
5. Характарыстыка састаўных частак герба – шлема, нашлемніка, бурэлета.
6. Характарыстыка састаўных частак герба – кароны, наміткі, шчыттрымальнікаў.
7. Характарыстыка састаўных частак герба – асобых упрыгожванняў, стужкі, дэвізу, мантыі.
8. Падзелы шчыта. Агульная характарыстыка.
9. Галоўныя падзелы шчыта.
10. Другасныя падзелы шчыта.

11. Метад умоўнага вызначэння эмаляў, металаў і футраў.
12. Класіфікацыя фігур на шчыце і іх характарыстыка.
13. Геральдычныя фігуры.
14. Канстантныя геральдычныя фігуры.
15. Другасныя геральдычныя фігуры. Крыніцы іх стварэння.
16. Негеральдычныя фігуры. Агульная характарыстыка.
17. Парадак размяшчэння на шчыце негеральдычных фігур.
18. Натуральныя негеральдычныя фігуры.
19. Штучныя негеральдычныя фігуры.
20. Фантастычныя негеральдычныя фігуры.
21. Сімволіка негеральдычных фігур, колераў, металаў.
22. Выкарыстанне спецыяльнай геральдычнай тэрміналогіі – фігуры паніжаныя, павышаныя, зрушаныя і інш.
23. Правілы складання гербаў і апісання гербоў.
24. Перыядызацыя развіцця прыватнаўласніцкай геральдыкі ў Вялікім Княстве Літоўскім. Агульная характарыстыка.
25. Узнікненне і развіццё прыватнаўласніцкіх гербаў у Вялікім Княстве Літоўскім у X – канцы XIV ст.
26. Развіццё беларускай прыватнаўласніцкай геральдыкі ў канцы XIV – сярэдзіне XV ст.
27. Развіццё беларускай прыватнаўласніцкай геральдыкі ў сярэдзіне XV – сярэдзіне XVI ст.
28. Развіццё беларускай прыватнаўласніцкай геральдыкі ў сярэдзіне XVI – сярэдзіне XVII ст.
29. Развіццё беларускай прыватнаўласніцкай геральдыкі ў сярэдзіне XVII – канцы XVIII ст.
30. Прыватнаўласніцкія гербы літоўскай шляхты.
31. Характарыстыка працэса геральдызацыі герба.
32. Характарыстыка працэса натуралізацыі герба.
33. Характарыстыка працэса міфалагізацыі герба.
34. Гісторыя паходжання і выкарыстання герба «Пагоня».
35. Тэрытарыяльная геральдыка Беларусі XVI ст. – ваяводскія гербы.
36. Тэрытарыяльная геральдыка Беларусі XIX ст. – губернскія гербы.
37. Класіфікацыя гарадскіх гербаў Беларусі.
38. Гарадская геральдыка Беларусі XIV – канца XVIII стст.
39. Гарадская геральдыка Беларусі канца XVIII – пачатку XX ст.
40. Асноўныя кірункі развіцця савецкай геральдыкі.
41. Гісторыя стварэння герба БССР.
42. Гісторыя стварэння герба СССР.
43. Геральдычная Рада пры Прэзідэнце Рэспублікі Беларусь.
44. Сучасная беларуская гарадская геральдыка.
45. Абласная геральдыка Рэспублікі Беларусь.
46. Дзяржаўная сімволіка Рэспублікі Беларусь.

5 ДАПАМОЖНЫ РАЗДЗЕЛ
5.1 ВУЧЭБНА–МЕТАДЫЧНАЯ КАРТА ВУЧЭБНАЙ
ДЫСЦЫПЛІНЫ

Нумар раздзела, тэмы	Назва раздзела, тэмы	Колькасць аўдыторных гадзін		Колькасць гадзін КСР	Форма кантролю ведаў
		Лекцыі	семінар. заняткі		
1	2	3	4	5	6
ГЕРАЛЬДЫКА					
2	Уводзіны. Прадмет, задачы і крыніцы геральдычных даследаванняў. Гістарыяграфічны агляд	2			падрыхтоўка і праверка электронных прэзентацый
Раздзел I Агульная геральдыка					
3	Тэма 1 Герб. Складовыя часткі герба	6	6	2	падрыхтоўка і праверка электронных прэзентацый
4	Тэма 2 Асноўныя правілы распрацоўкі і апісання гербоў	2	4		падрыхтоўка і праверка электронных прэзентацый
Раздзел II Гісторыя развіцця беларускай геральдыкі					
5	Тэма 3 Прыватнаўласніцкія і тэрытарыяльныя гербы на беларускіх землях у XIV–XVIII стст.	4	4	2	падрыхтоўка і праверка электронных прэзентацый
7	Тэма 4 Геральдыка Беларусі ў канцы XVIII – пачатку XX ст.	2			падрыхтоўка і праверка электронных прэзентацый
8	Тэма 5 Геральдыка Беларусі ў 1918–1991 гг.	2			падрыхтоўка і праверка электронных прэзентацый
9	Тэма 6 Геральдыка Беларусі ў канцы XX – пачатку XXI ст.	4	2	2	падрыхтоўка і праверка электронных прэзентацый
10	Тэма 7 Вексілалогія (агульны агляд)	2		2	падрыхтоўка і праверка электронных прэзентацый
Разам		24	16	10	

5.2 Асноўная літаратура

1 Вспомогательные исторические дисциплины [Электронный ресурс]: [учеб.] : / Г. А. Леонтьева, П. А. Шорин, В. Б. Кобрин ; под ред. Г. А. Леонтьевой. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : ВЛАДОС, 2015. – 380. – https://biblioclub.ru/index.php?page=book_red&id=429883.

2. Специальные исторические дисциплины: учеб. пособие / М. М. Кром [и др.]; сост. М. М. Кром. – 2-е изд., испр. – СПб : Дмитрий Буланин, 2003. – 638 с.

3. Цітоў, А. Сфрагістыка і геральдыка Беларусі: курс лекцый / А.Цітоў. – Мінск: Метад.-выд. цэнтр РІВШ БДУ, 1999. – 175 с.

5.3 Дадатковая літаратура

1. Аб афіцыйных геральдычных сімвалах: Закон Респ. Беларусь, 26 траўня 2012 г., № 384-З // Национальный реестр правовых актов Республики Беларусь. – 2012. – № 63, 2/1936.

2. Аб зацвярджэнні эталона Дзяржаўнага герба Рэспублікі Беларусь і Палажэння аб Дзяржаўным гербе Рэспублікі Беларусь // Збор указаў прэзідэнта і пастановаў Кабінета Міністраў Рэспублікі Беларусь. – 1995. – № 17. – С. 7 – 10.

3. Адамушко, В.И. Гербы и флаги Беларуси / В.И.Адамушко, М.М.Елинская. – Мінск: Беларусь, 2006. – 253 с.

4. Адамушко, В.И. Современная геральдика Беларуси / В.И. Адамушко, М.М.Елинская. – Мінск: БелЭн, 2012. – 536 с.

5. Бурков, В.Г. Государственная геральдика и вексилология: Россия, СНГ, Европа, Америка / В.Г.Бурков. – СПб.: Эго, 2004. – 472 с.

6. Васільеў, Я. Як ствараўся герб БССР / Я.Васільеў, М.Камінскі // Маладосць. – 1970. – № 1. – С. 93–97.

7. Винклер, П.П. фон. Гербы городов, губерний, областей и посадов Российской империи. [Репринт. воспроизведение изд. 1890 г.] / П.П. фон Винклер. – М.: Планета, 1991. – 222 с.

8. Кобрин, В.Б. Вспомогательные исторические дисциплины / В.Б.Кобрин, Г.А.Леонтьев, Р.А.Шорин. – М.: Просвещение, 1984. – 208 с.

9. Цітоў, А. Геральдыка беларускіх месцаў/ А.Цітоў. – Мінск: Полымя, 1998. – 284 с.

10. Цітоў, А. Пячаткі старажытнай Беларусі / А.Цітоў. – Мінск: Полымя, 1993. – 239 с.

11 Цітоў, А. Сфрагістыка і геральдыка Беларусі / А.Цітоў. – Мінск: Метад.-выд. цэнтр РІВШ БДУ, 1999. – 175 с.

12. Черных, А.П. Геральдика / А.П.Черных // Введение в специальные исторические дисциплины. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1990. – С. 40–80.